
МЕТОДОЛОГІЯ І ТЕОРІЯ ПЕДАГОГІКИ

УДК 378.016:[364-322-053.9]

**КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛИ ВОЛОНТЕРІВ
ДЛЯ РОБОТИ З ЛЮДЬМИ ПОВАЖНОГО ВІКУ**

Артеменко І. Е.

У статті розкриваються поняття "волонтер", "волонтерство", "волонтерська допомога". Автор зосереджує увагу на необхідності професіоналізації волонтерської допомоги при роботі з конкретними категоріями споживачів соціальних послуг (людьми поважного віку) і сертифікації волонтерів відповідно до вимог часу. У статті розглядаються основні компоненти готовності студента до надання волонтерської допомоги людям поважного віку: мотиваційна, когнітивна, діяльнісна. Автор визначає основні концептуальні засади створення школи волонтерів для роботи з людьми поважного віку.

Ключові слова: волонтер, волонтерство, волонтерська допомога, люди поважного віку, школа волонтерства.

В статье раскрываются понятия "волонтер", "волонтерство", "волонтерская помощь". Автор сосредоточивает внимание на необходимости профессионализации волонтерской помощи при работе с конкретными категориями потребителей социальных услуг (людьми почтенного возраста) и сертификации волонтеров в соответствии с требованиями времени. В статье рассматриваются основные компоненты готовности студента к предоставлению волонтерской помощи людям почтенного возраста: мотивационная, когнитивная, деятельностная. Автор определяет основные концептуальные основы создания школы волонтеров для работы с людьми почтенного возраста.

Ключевые слова: волонтер, волонтерство, волонтерская помощь, люди почтенного возраста, школа волонтерства.

The article clarifies the concepts "volunteer", "volunteering", and "volunteer help". The author focuses on the need to professionalize volunteers' work with specific categories of social services consumers (i.e. senior citizens) and to certify volunteering in accordance with the demand of time. The article considers the main components of the student's readiness to provide volunteering to elderly people: motivational, cognitive, and action-related. The author defines conceptual basis for a volunteer school for working with people of a senior age.

Key words: volunteer, volunteering, volunteer help, senior citizens, volunteer school.

Сьогодні у світі в цілому і в Україні зокрема волонтерська діяльність є основою побудови та розвитку громадянського суспільства. Вона втілює в себе найшляхетніші прагнення людства – прагнення миру, свободи, безпеки та справедливості для всіх людей і надає людині можливість реалізувати себе у служінні суспільству.

Наукові дослідження стосовно даної проблеми були сконцентровані на таких аспектах: технології залучення та підготовки молоді до волонтерської діяльності (О. Безпалько, Р. Вайнола, А. Капська та інші); волонтерство як складова соціально-педагогічної роботи з молоддю (І. Зверєва, Т. Лях та інші); підготовка соціального працівника до соціальної роботи з людьми поважного віку (Т. Голубенко, М. Житинська, Т. Калініченко); аналіз багаторічного досвіду волонтерства (Г. Каскеллі, Р. Кроу, Б. Левайн, Р. Лінч, М. Мерріл, М. Нуланд та інші).

Згідно із Законом України "Про волонтерську діяльність", волонтер – це фізична особа, яка добровільно здійснює соціально спрямовану неприбуткову діяльність шляхом надання волонтерської допомоги [2].

Згідно з О. Г. Карпенко, волонтер – це фізична особа, яка добровільно здійснює благодійну, неприбуткову та вмотивовану діяльність, що має суспільно корисний характер [3, с. 154].

Волонтерство (від лат. *volontarius* – воля, бажання; англ. *voluntary* – добровільний, доброволець, іти добровільно) – добровільна, безкорислива, соціально спрямована, неприбуткова діяльність, що здійснюється волонтерами та волонтерськими організаціями шляхом надання волонтерської допомоги [4, с. 124].

Волонтерська допомога – робота та послуги, що безоплатно виконуються і надаються волонтерами та волонтерськими організаціями [4, с. 125].

В українському суспільстві, в умовах неоголошеної війни, волонтерський рух продемонстрував здатність швидкої реакції на суспільні потреби і високу ефективність. Але слід зазначити, що не завжди ініціативи волонтерів є професійними і компетентними. Особливо виникає потреба у професіоналізації волонтерської допомоги при роботі з конкретними категоріями споживачів послуг (наприклад, людьми поважного віку та людьми з особливими потребами). Тим паче, що сьогодні, в умовах стандартизації соціальних послуг, виникає потреба у сертифікації волонтерської діяльності.

Компетентність означає відповідність рівня знань і умінь змісту виконуваних посадових обов'язків, а також уміння досягати мети. Професіоналізм – сукупність досягнутих індивідом теоретичних знань, практичного досвіду і професійних навичок у визначеній поділом праці сфері людської діяльності.

Тож, якими якостями має володіти сучасний волонтер, який працюватиме з конкретними категоріями споживачів соціальних послуг (людьми поважного віку та людьми з особливими потребами)?

Звичайно, волонтер має бути мотивованим до роботи саме з даною категорією споживачів соціальних послуг. Тож якщо це студент соціальної роботи, він має бачити свої перспективи подальшої професіоналізації з цією категорією клієнтів, бачити своє місце у структурі надання соціальних послуг. Найкращий шлях побачити свої перспективи – це попрацювати з даними клієнтами. Але відразу слід зазначити, що на момент відбору потрібно, щоб у студента-волонтера були відсутні бар'єри спілкування і була сформована повага та бажання спілкуватися з цією категорією клієнтів.

Крім мотиваційної складової у волонтерській діяльності, слід виокремити когнітивну. Тож студент-волонтер має добре знати психологічні особливості даної категорії клієнтів: їх комунікаційні особливості, знати про ризики психічних захворювань, розуміти інтереси і потреби людей, з якими він працюватиме, особливості їх пізнавальних процесів і спокійно та врівноважено реагувати на ці особливості.

Студент має в практиці дотримуватись усіх етапів процесу спілкування: моделювання спілкування зі споживачем послуг у процесі підготовки до безпосередньої діяльності; організація безпосереднього спілкування зі споживачем послуг у період початкової взаємодії з ним; управління спілкуванням у соціально-педагогічному процесі; аналіз реалізованої системи спілкування [3, с. 114].

На момент волонтерської роботи він вже має володіти певними практичними знаннями і навичками, які будуть цікавими для людей поважного віку. Якщо його цікавить саме викладацька діяльність в умовах університету третього віку, добре було б, щоб він володів комп'ютерною грамотністю чи сучасними прикладними методиками (декупаж, парчмент крафт, плетіння з газетних трубочок, амігурумі, темарі, зардозі, фуросікі тощо), міг викладати іноземну мову. Студент волонтер має володіти комунікативними навичками та навичками викладацької діяльності.

На жаль, не завжди студенти перших курсів, на яких за навчальним планом здійснюється волонтерська практика, володіють усіма цими знаннями і навичками. Тим паче, що сучасна система підготовки фахівців з соціальної роботи спрямована на формування у студента загальних уявлень про форми, методи і технології соціальної роботи. Коли ж студент стикається з практикою, він, виявляється, не володіє необхідними для роботи з конкретною категорією клієнтів знаннями і навичками. Тож сьогодні виникає гостра потреба ліквідувати цю прогалину, і зорієнтувати студентів-волонтерів уже на перших кроках їх професіоналізації у широкому колі категорій клієнтів.

План-сітка роботи школи волонтерства на 2017–2018 рр.

Дата зустрічі	Форми і методи	Тема	Мета	Місце проведення і відповідальна організація
30.11.2017	Круглий стіл	Новий погляд на надання соціальних послуг особами з інвалідністю та людям похилого віку в умовах територіальних центрів	Визначити основні напрямки співпраці НПУ ім. М Драгоманова з Територіальними центрами та окреслити основні завдання школи волонтерства на базі НПУ ім. М. Драгоманова	вул. Беретті, 18 Університет третього віку
	Опитування	Мотиви та особистісно-професійні вимоги до волонтерської діяльності з людьми похилого віку та людьми з інвалідністю	Визначити коло осіб серед студентів НПУ ім. Драгоманова, яким цікава робота з людьми похилого віку	вул. Освіти, 6 І. Е. Артеменко М. О. Житинська
	Семінар	Психологічні особливості надання соціальних послуг людям поважного віку	Сформувати знання стосовно психологічних особливостей роботи з людьми похилого віку	М. О. Житинська
	Диспут	Бар'єри та шляхи їх подолання у соціальній роботі з людьми поважного віку	Визначення основних комунікативних бар'єрів між студентами-волонтерами та людьми похилого віку та шляхів їх подолання	М. О. Житинська
	Тренінг	"Я і мої інтереси"	Визначити інтереси (хобі, пріоритетні напрямки діяльності) студентів-волонтерів, з яких вони можуть передати свої знання і досвід людям похилого віку	І. Е. Артеменко
	Вебінар	Методи арт-терапії у соціальній роботі волонтерів з людьми похилого віку	Ознайомити студентів-волонтерів з основними методами арт-терапії, які застосовують у соціальній роботі з людьми похилого віку	І. Б. Івженко
	Тренінг	Форми і методи аудиторної роботи з людьми поважного віку	Сформувати навички застосування форм і методів педагогічного впливу на аудиторію людей похилого віку	Т. О. Голубенко
	Тренінг	Тайм-менеджмент у роботі волонтерів та менеджерів соціальної роботи	Сформувати у слухачів школи навички організувати свій робочий час і простір	І. Е. Артеменко

Крім того, сьогодні вимогою до волонтерської роботи є їх сертифікація (так, у Законі України "Про волонтерську діяльність", ст. 7 "Волонтери, їхні права та обов'язки" зазначено про необхідність проходження волонтером підготовки та перепідготовки й отримання посвідчення волонтера), тож може виникнути ситуація коли наші студенти опиняться за межами правового поля і не зможуть проходити волонтерську практику [2].

Саме для цього ми й пропонуємо створити на базі Національного педагогічного університету школу волонтерів для роботи з територіальними центрами, в яких будуть враховані всі перераховані вимоги часу. До роботи цієї школи залучатимуться вузькоспеціалізовані фахівці, у яких є не тільки теоретичні знання, а й практичний досвід. В межах даної школи буде проводитись тренінгова підготовка волонтерів.

Цільова аудиторія: студенти I–IV курсів НПУ ім. М. П. Драгоманова факультету соціально-економічних наук та управління (спеціальності "Соціальна робота") та люди похилого віку, які обслуговуються територіальними центрами.

Мета школи: формування знань і навичок з волонтерства у студентів I–IV курсів НПУ ім. М. П. Драгоманова факультету соціально-економічних наук та управління (спеціальності "Соціальна робота").

Завдання школи:

► **Для студентів:**

- Популяризація у студентському середовищі НПУ ім. М. П. Драгоманова ідеї волонтерства.
- Зорієнтувати студентів-волонтерів у професійній спеціалізації.
- Сформувати у студентів НПУ ім. М. П. Драгоманова високий рівень знань та навичок, які необхідні у соціальній роботі з людьми похилого віку та інвалідами.
- Надати студентам-волонтерам досвід волонтерства.
- Сформувати у студентів НПУ ім. М. П. Драгоманова навички тренерської діяльності.

► **Для громади:**

- Забезпечення територіальних центрів висококваліфікованими волонтерами, мотивованих на надання соціальних послуг людям похилого віку та інвалідам.
- Розвиток нових форм співпраці з НПУ ім. М. П. Драгоманова.
- Популяризація волонтерської діяльності серед широкого загалу громадськості.

► **Для факультету:**

- Ефективне поєднання теорії і практики.
- Розвиток нових форм співпраці з Територіальними центрами.
- Популяризація факультету серед широкого загалу громадськості.

Кінцевий результат: сертифіковані волонтери орієнтовані на надання соціальних послуг людям похилого віку.

Література

1. Загальна декларація волонтерів (витяг), прийнята на XI Конгресі Міжнародної Асоціації Волонтерів. *Волонтерський рух "Пенсіонер" в Україні* / упоряд.: Є. І. Стеженська, Н. В. Вержиховська. Київ: ТИРАЖ, 2002. Вип. 2. С. 11–13.
2. Закон України "Про волонтерську діяльність". URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/246-19>.
3. Карпенко О. Г. Вступ до спеціальності "Соціальна робота": навч.-метод. посіб. Київ: Видавничий Дім "Слово", 2011. 248 с.
4. Лях Т. Л. Волонтерство: енциклопедія для фахівців соціальної сфери / за заг. ред. проф. І. Д. Звереві. Київ; Сімферополь: Універсум, 2012. 536 с.